

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Сафонова Юрія Миколайовича на дисертаційну роботу Білязе Олексія
Сергійовича

«Забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством.

Актуальність теми наукового дослідження

Стратегія розвитку національної економіки в умовах кризових явищ, до яких належать дії економічного, соціального, екологічного, політичного характеру, має враховувати не тільки потенційні можливості, але й систему супротиву локальним та глобальним змінам, які найчастіше призводять до негативних наслідків. Зазначене спонукає до визначення єдиного підходу до генезу економічного розвитку та суміжних і похідних категорій, які доповнюють процес дослідження, трансформуючись у класичні підходи з урахуванням сучасного наукового аспекту.

Економічний розвиток в умовах повоєнного відновлення національної економіки пов'язаний із розробкою та впровадженням механізмів державного регулювання, які включають нетрадиційні інструменти управління, адаптивні важелі інституційного та ринкового характеру. Саме тому дослідження розробки теоретичних, методичних та практичних засад щодо забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін є актуальним та необхідним завданням - це актуалізує обрану Олексієм Сергійовичем Білязе тему наукового дослідження, яке є цінним і спрямоване на вирішення науково-прикладної проблеми, що полягає у відсутності системного забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін.

Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної роботи Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій

«Інноваційне управління соціально-економічними системами: держава, кластер, регіон; (номер державної реєстрації 0116U002332, 2016-2022 рр.), у межах якої особисто автором розроблено методичні підходи до застосування інтеграційної складової у забезпеченні економічного розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів; наукового проєкту Науково-освітнього інноваційного центру суспільних трансформацій «Стратегії економічного розвитку: держава, кластер, підприємство» (державний реєстраційний номер 0121U111337, 2021–2026 рр.), у межах якого особисто автором запропоновано концептуальні системно-наукові підходи до забезпечення та формування стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальних змін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість результатів роботи підтверджується використанням сучасних методів і підходів у дослідженні – морфологічний аналіз, діагностичний підхід, компаративний, системно-структурний підхід, методи статистичного аналізу, функціональний синтез, економіко-математичні методи. Наукові положення, висновки та рекомендації дослідження базуються на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів. Основні положення представленого матеріалу, які містять певну наукову новизну, базуються на вивченні та застосуванні автором результатів сучасних фундаментальних та прикладних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, нормативних актів України, законів, розпоряджень і постанов Уряду, матеріалів науково-практичних конференцій з актуальної проблематики щодо вирішення актуальних наукових проблем економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін.

Відповідно до мети дослідження обґрунтовано теоретико-методичні положення та практичні рекомендації щодо забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін. Вирішені завдання, зокрема: уточнено понятійно-категоріальний апарат; запропоновано методичні підходи до застосування інтеграційної складової у забезпеченні

економічного розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів, запрезентовано методичне забезпечення механізму підтримки конкурентоспроможності національної економіки у надзвичайних умовах.

Структура роботи логічна і завершена. Зміст дисертації відповідає назві теми, дослідження повністю завершене. Поставлені завдання, елементи авторської новизни та висновки дослідження вказують на повну відповідність науковій структурі дисертації.

Основні наукові результати дисертації

Основним науковим доробком дисертації є поглиблення концептуалізації теоретичного базису, методичних положень та науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін та концептуалізується у деталізації автором концептів теоретико-методичного базису та науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін, дослідження сприятиме підвищенню ефективного відновлення та розвитку країни у післявоєнному періоді. Дослідження спрямоване на вирішення актуальних наукових проблем у сфері забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін у рамках еволюційної парадигми розвитку соціально-економічної системи.

Основні наукові результати полягають у наступному:

1. Автором доведено, що стратегічні цілі економічного розвитку у національному макроекономічному середовищі можуть бути визначені як єдність взаємопов'язаних і взаємозумовлених складових – стійкості, результативності, ефективності, адаптивності та суспільної безпеки. Дослідження економічних аспектів стійкості, результативності, ефективності, адаптивності та суспільної безпеки у їхній єдності та взаємообумовленості забезпечує якісно нове, глибше осмислення закономірностей економічного розвитку національної економіки та методів її регулювання. (с. 32-61)

Результати висвітлено у публікаціях №1, 3, 5, 8,14, 16 автореферату.

2. Автором визначено, що сестейновий розвиток економічної системи – це процес формування цілісної системи, що обумовлює перманентне відтворення та трансформацію соціально-економічних та екологічних процесів, який спрямований на оптимізацію використання економічних, технічних, наукових, екологічних та соціальних ресурсів, для забезпечення збалансованого розвитку національної економіки. Дослідження генезису парадигм та теорій системи розвитку національної економіки дозволило визначити, що забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобальних змін – це сукупність заходів, які спрямовані на мультисегментний розвиток господарської системи країни з урахуванням впливу контрольованих і неконтрольованих факторів та використанням комплексного інструментарію. (с. 39-58)

Результати висвітлено у публікаціях №2, 5, 7, 13 автореферату.

3. Розроблено методичні підходи до застосування інтеграційної складової у забезпеченні економічного розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів, які передбачають цілеспрямовану взаємодію структурно-функціональних сегментів економічної системи, котра забезпечує отримання планових або прогнозних результатів на основі горизонтальної, вертикальної, діагональної та мультикомбінованої інтеграції з урахуванням синергетичного ефекту, що забезпечить відновлення та розвиток національної економіки у післявоєнному періоді. (с. 62-72)

Результати висвітлено у публікаціях № 4, 5, 7, 9, 10, 15 автореферату.

4. Розроблена концептуальна модель інтеграційних процесів у забезпеченні розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів надає теоретико-методичну підтримку структурній і функціональній трансформації економічних суб'єктів у національному макроекономічному середовищі. Інтеграційні процеси сприятимуть структурній збалансованості у національній економіці, технологічному трансферту між економічними суб'єктами, обміну сучасними або інноваційними технологіями, підвищення економічної стійкості у господарській системі країни з урахуванням синергетичного ефекту. (с. 90-119)

Результати висвітлено у публікаціях № 1, 3, 5, 11, 12, 16 автореферату.

5. Доведено, що інтеграційні процеси необхідно здійснювати з урахуванням принципів цілеспрямованості, селективності, з адаптацією до впливу контрольованих і неконтрольованих факторів. Удосконалено наукові підходи до забезпечення та формування стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальних змін, які передбачають органічне поєднання логіки визначення стратегічних намірів, орієнтирів, національних програм і проєктів, специфічного теоретико-методичного інструментарію та підходів, цілісної системи критеріїв і побудову взаємопов'язаного комплексу рішень, функціональних дій та обмежень, які формуються на основі результатів оцінки ситуації у макроекономічному середовищі й потенційних можливостей економічної системи в надзвичайних умовах, з метою фокусування на динамічному відновленні та розвитку національної економіки з дотриманням необхідного рівня безпекової складової. (с. 139-174)

Результати висвітлено у публікаціях № 1, 4, 5, 7, 10, 15 автореферату.

Наведені наукові результати є цілісним завершеним дослідженням і вирішують важливі наукові завдання на відповідному науковому і методичному рівні.

Достовірність результатів, повнота відображення висновків і пропозицій дисертації в опублікованих автором роботах

Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечується значним обсягом наукових джерел (229 найменувань на 26 сторінках), 2 додатків. Основний текст викладено на 192 сторінках. Дисертація містить 15 таблиць та 36 рисунків

Найсуттєвіші теоретичні та практичні результати дослідження відображено у 16 наукових працях, з яких: 9 статей – у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних (в тому числі одноосібних – 7); 2 статті у іноземних наукових періодичних виданнях; 5 – публікації за матеріалами наукових конференцій (в тому числі

одноосібних – 4). Загальний обсяг публікацій 7,73 друк. арк., з яких 6,84 друк. арк. належить особисто автору.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик та рекомендацій щодо економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін.

Найбільш суттєву практичну цінність мають такі науково-прикладні розробки та рекомендації: запропоновані методичні підходи до застосування інтеграційної складової у забезпеченні економічного розвитку національної економіки; концептуальна модель забезпечення стійкого розвитку соціально-економічної системи; методичне забезпечення механізму підтримки конкурентоспроможності національної економіки у надзвичайних умовах і наукові підходи до забезпечення та формування стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальних змін.

Окремі авторські рекомендації реалізовані на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Матеріали дисертаційної роботи прийняті до використання Департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-52/734 від 25.08.2022 р.), Науково-освітнім інноваційним центром суспільних трансформацій (довідка №17/01-22 від 28.03.2022 р.); Кредитною спілкою «Освіта» Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка №17/02/22-1 від 17.02.2022 р.). Результати дисертації використовуються Причорноморським науково-дослідним інститутом економіки та інновацій (довідка № 54/03-21 від 22.12.2021 р.).

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Автореферат відповідає вимогам нормативних документів Міністерства освіти і науки України до кандидатських дисертацій (зокрема, пп. 13 «Порядку присудження наукових ступенів»). Зміст автореферату повною мірою стисло висвітлює основні положення дисертації. Висновки та рекомендації, наведені в дисертації та авторефераті, наукових працях Білязе Олексія Сергійовича, частково відрізняючись деталізацією викладу, у значеннєвому відношенні ідентичні.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Разом з позитивними сторонами дисертаційної роботи Білязе Олексія Сергійовича мають місце деякі зауваження, пропозиції, які можуть стати предметом конструктивних дискусійних обговорень під час захисту, а саме:

1. Намагаючись актуалізувати дані пропонованого дослідження, автором зроблено спробу взаємоінтегрувати війну як соціальне явище та економічні закономірності як предмет свого дослідження: «представлені тактичні завдання державної політики економічного розвитку потребують уточнення, враховуючи надзвичайну ситуацію в країні, військову агресію та тимчасову окупацію» (1.1); «Мобільність національної економіки має вагоме значення для забезпечення обороноздатності країни, що особливо актуально в умовах тимчасової окупації частини території країни та військової агресії з боку сусідньої держави» (2.3); «Військові дії, які розгорнулися в Україні та впливають на національне макроекономічне середовище, обумовлюють необхідність адаптивного підходу» (3.1). Водночас, іще філософ І. Кант у праці 1795 року «До вічного миру» протиставив економічний та силовий способи розподілу ресурсів та результатів суспільного виробництва. Більш як двохсотлітня практика за час від написання цієї роботи лише підтвердила правильність цього підходу. Отже, вважаємо за правильне відмежовувати економіку військового стану від розвитку національної економіки в умовах миру, як об'єктивно обов'язкової запоруки цього розвитку. Автор сам підкреслює визначену тезу в тексті дисертації: «В умовах військової агресії відбувається повне руйнування

більшості галузей національної економіки» (підрозділ 3.1), зазначене зобов'язує до чіткості розмежувань.

2. Потребує додаткового вивчення твердження дисертанта, що «причиною економічної циклічності у макроекономічному середовищі» виступають «військові дії та тимчасова окупація частини території України» (підрозділи 3.1, 3.2).

3. Схема представлена на рис. 2.18 дисертантом концептуальної моделі інтеграційних процесів у забезпеченні розвитку національної економіки в умовах глобальних викликів важлива і актуальна, але недостатньо повно, на нашу думку, розкриває зміст запропонованої моделі, можливо це стане наступними дослідженнями дисертанта у поглиблення актуальної теми. Це ж стосується і загальної моделі формування стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальних змін (рис. 3.4).

4. Необхідно дисертанту окремо розглянути, чим запропонована концепція забезпечення формування стратегії розвитку національної економіки в умовах глобальних змін принципово доповнюється до позицій Національної економічної стратегії на період до 2030 року.

5. У підрозділі 2.1 зазначається: «Дослідження підтверджує, що скорочення валового внутрішнього продукту в країні відбувається не тільки за рахунок прямих втрат необоротних і оборотних активів в результаті військових дій та окупації, але також через низку соціально-економічних проблем: зниження продуктивності праці, дефіцит та значне подорожчання паливно-мастильних матеріалів та інших енергоресурсів, проблеми із забезпечення сировиною, що вплинуло на зростання собівартості товарів (робіт, послуг), руйнування логістичних шляхів та пошук нових маршрутів, скорочення внутрішнього споживчого попиту», при цьому автором не визначено вплив корупції на зазначені чинники.

6. Потребує уточнення запропонована автором «Послідовність процесу відновлення національної економіки в умовах воєнного та післявоєнного стану» (рис. 3.6) щодо питання: тривання бойових дій унеможлиблює такий процес сам по собі. Може йтися тільки про підтримання національного господарства в

дієвому стані до їхнього закінчення. Цікавим, актуальним та вкрай корисним з практичної точки зору було би розглянути концепцію перебудови, поставлення економіки «на військові рейки», підтримання її в дієвому режимі упродовж воєнного стану.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Білязе Олексія Сергійовича на тему «Забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін», подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, є завершеною науковою працею, у якій отримано науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною і мають практичну цінність та забезпечують вирішення конкретного важливого наукового завдання – обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо забезпечення стійкого зростання національної економіки в умовах глобалізації.

Дисертаційна робота Білязе Олексія Сергійовича повністю відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, виконана на належному науковому рівні, повністю відповідає вимогам нормативних документів Міністерства освіти і науки України до кандидатських дисертацій (зокрема, пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 з подальшими змінами), а її автор – Білязе Олексій Сергійович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України,
заступник директора із науково-методичної роботи
Державної наукової установи
«Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерства освіти і науки України

Ю. М. САФОНОВ